

EL VERDUGO

Luis García Berlanga, 1963

1685

ESTREA EN NUMAX: 24.03.2026 | V.O. | 90 min

José Luis, o empregado dunha funeraria, proxecta emigrar a Alemaña para se converter nun bo mecánico. A súa noiva é filla de Amadeo, un verdugo profesional. Cando este os sorprende na intimidade, os obriga a casar. Ante a axexante falla de medios económicos dos recién casados, Amadeo, que está a piques de se xubilar, trata de persuadir a José Luis para que solicite a plaza que el vai deixar vacante, o que lle daría dereito a unha vivenda.

Presentación a cargo de Xoán Fernández Diz (Cineclub de Cangas).

«A obra mestra de Luis G^a Berlanga. Un testemuño de como o home contemporáneo acaba cedendo aos acontecementos sociais»

Diego Galán, EL PAÍS

De comedia costumista a pesadelo do absurdo

Por Miguel Marías

Quizá a máis perfecta e madura das películas de Berlanga, *El verdugo* tivo en España defensores e inimigos acérrimos, estes por razóns máis políticas que cinematográficas. Fóra, a pesar da coprodución italiana, foi malentendida e tachada en Positif! nada menos que de "franquista" e de "partidaria da pena de morte". Asombra que puidese terxiversarse ata tal extremo unha película tan clara e evidente, lanzando sobre o seu autor unha sospeita da que non se librou do todo, de modo que Berlanga deixou de existir para a crítica europea no momento culminante da súa carreira.

Desde *Plácido*, Berlanga recibe de Rafael Azcona —inspirador das dúas grandes películas españolas de Marco Ferreri, *El pisito* (1958) e *El cochecito* (1960)— unha inxección de vitalidade e refinamento. Non é seguro que a súa reiterada colaboración posterior fose sempre beneficiosa, polo menos para o ánimo e a esixencia de Berlanga, pero en *Plácido* e *El verdugo*, xunto a un sensible ennegrecimento do humor e unha misantropía xeneralizada que foi crescendo, Azcona achegou a Berlanga unha maior disciplina na estrutura narrativa e unha concepción do espazo cinematográfico sen precedentes no seu filmografía. Non é que Azcona descubra a plano-secuencia a Berlanga —sen dúbida coñecía de Welles ou Wyler—, pero incítao a usalo, con resultados asombrosos; aínda que logo quizá chegue a converterse nun recurso sistemático, nunha figura de estilo ou ata nun síntoma de preguiza, nese primeiro momento Berlanga emprégao sen exhibicionismo, tanto para acentuar a soidade dun personaxe e o baleiro que o rodea como para expresar o abafado dun escenario e abarcar a multitude de personaxes secundarios con vida propia que adoitan poboar as súas películas.

O argumento ten a lóxica esmagadora e fatal dun siloxismo, e leva todas as premisas ás súas últimas consecuencias, de modo que cada escapatoria se converte nunha nova trampa, da que ao final non hai saída, nin xamais poderá habelas pois José Luis Rodríguez, empregado de pompas fúnebres, deixou de meter na engrenaxe, persuadido primeiro polo seu sogro o veterano verdugo Amadeo, logo pola súa muller, Carmen, que lle di que faga o que el queira, pero lémbrale o neno, a casa, as débedas, e finalmente polo alcaide da prisión provincial de Palma de Mallorca. O que empeza como comedia costumista algo macabra remata absurdo pesadelo real e finaliza en muda traxedia do irreversible. Esta tremenda parábola máis ben kafkiana sobre o risco de non dicir "non" e ir facendo pequenas concesións, confiando na sorte, serve para debuxar un retrato negrísimo da España *desarrollista*, que o entón Embaixador en Roma denunciou como "un dos maiores libelos que xamais se fixeron contra España, (...) non contra o réxime senón contra toda unha sociedade", na súa proxección en Venecia.

Votada moitas veces como a mellor ou unha das mellores películas feitas en España por críticos e realizadores, o público ao que estaba destinada sempre a entendeu perfectamente. A pesar de que a censura mutilase o guión e obrigase a cortes adicionais tras a *première* veneciana, sorprende o que a envoltura humorística permite a Berlanga mostrar. *El verdugo* consérvase plenamente vixente, moito máis que obras contemporáneas de ambición testemuñal e ton realista, pero de visión máis limitada e, polo seu ton solemne, máis expostas á censura que as comedias ou sátiras. *El verdugo* mantense tan fresca como na súa estrea, a pesar do moito que cambiou a sociedade: a súa radiografía é válida e certa, e hai trazos dos españois que permanecen tal como os analizou Berlanga. Cada vez que pasa pola televisión, segue inquietando, conmovendo e facendo rir, ao mesmo tempo, aos que aprenderon a ser escépticos sobre moitos dos progresos dos últimos decenios. Xunto con *El mundo sigue* de Fernando Fernán Gómez constitúe, quizá sen ser consciente, o documento máis realista e profundo de como era España hai medio século.